

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ประเทศไทยมีพื้นที่เพาะปลูกข้าวประมาณ 56 – 58 ล้านไร่ ได้ผลผลิตปีละประมาณ 28.0 – 30.0 ล้านตันข้าวเปลือก มูลค่าปีละประมาณ 180,000 - 200,000 ล้านบาท ซึ่งเป็นรายได้หลักของเกษตรกร อีกทั้งยังเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญสามารถสร้างรายได้และนำเงินตราเข้าประเทศปีละประมาณ 80,000 - 100,000 ล้านบาท (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2553)

แม้ว่าประเทศไทยจะเป็นประเทศที่ส่งออกข้าวรายใหญ่ที่สุดของโลก แต่ก็ไม่สามารถกำหนดราคาข้าวในตลาดโลกได้ เกษตรกรยังคงประสบปัญหาการค้าข้าวที่ผันผวนมาโดยตลอด เนื่องจากข้าวเป็นสินค้าเกษตรที่ไม่สามารถเก็บรักษาไว้ได้นาน และมีความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติที่มักเกิดขึ้นบ่อยครั้งในแต่ละฤดูการผลิต นอกจากนี้ผลผลิตข้าวมักจะล้นตลาดในช่วงฤดูการเก็บเกี่ยว และขาดตลาดในช่วงนอกฤดูการเก็บเกี่ยว ประกอบกับลักษณะพื้นที่เพาะปลูก ส่วนใหญ่ของเกษตรกรจะเป็นพื้นที่นาขนาดเล็ก กระจุกกระจายอยู่ทั่วไป ส่งผลให้อำนาจในการต่อรองราคาขึ้นอยู่กับผู้ประกอบการรับซื้อข้าวเปลือกเป็นส่วนใหญ่ (ดำรงศักดิ์ และก่อเกียรติ, 2542)

โครงการรับจำนำข้าวเปลือกถือว่าเป็นมาตรการที่สำคัญมาตรการหนึ่งที่รัฐบาลนำออกมาใช้ในการแก้ไขปัญหาแก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับราคาข้าวให้สูงขึ้นทั้งระบบ สร้างเสถียรภาพของราคาข้าว เป็นการเพิ่มอำนาจในการต่อรองราคาให้กับเกษตรกร ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น

เกษตรกรมีโอกาสขายข้าวเปลือกได้ในราคาที่สูงขึ้นด้วยการนำมาจำนำกับหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบ โดยใช้ข้าวเปลือกที่เก็บเกี่ยวได้เป็นหลักประกันเงินกู้ แล้วไถ่ถอนออกมาขายภายหลังที่ราคาข้าวได้ปรับเพิ่มขึ้น ผลที่คาดว่าจะได้รับของโครงการรับจำนำข้าวเปลือก คือ การยกระดับรายได้

และชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของเกษตรกร และการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศด้วยการขยายตัวของการบริโภคภายใน(กรมการค้าภายใน, 2556)

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดลำพูนเริ่มเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือก ปีการผลิต 2554/2555 โดยในการดำเนินงาน โครงการรับจำนำข้าวเปลือก ปีการผลิต 2554/2555 ของจังหวัดลำพูน มีเกษตรกรขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปี จำนวน 13,598 คน เกษตรกรเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี จำนวน 1,234 คน เกษตรกรขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรัง ปีการผลิต 2554/55 จำนวน 3,933 คน เกษตรกรเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปรัง จำนวน 792 คน ซึ่งมีโรงสีเข้าร่วมโครงการจำนวน 2 โรง ในพื้นที่ 2 อำเภอ คือ อำเภอเมืองลำพูน และอำเภอแม่ทา (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2554 : ออนไลน์)

โครงการรับจำนำข้าวเปลือก ปีการผลิต 2555/56 ได้มีเกษตรกรขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปี จำนวน 13,373 ครัวเรือน เกษตรกรเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี จำนวน 5,287 คน เกษตรกรขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรัง ปีการผลิต 2555/56 จำนวน 3,893 คน เกษตรกรเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปรัง จำนวน 2,296 คน มีโรงสีเข้าร่วมโครงการจำนวน 3 โรง ในพื้นที่ 3 อำเภอ คือ อำเภอป่าซาง อำเภอบ้านธิ และอำเภอแม่ทา (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2556 : ออนไลน์)

จะเห็นได้ว่าเมื่อเปรียบเทียบระหว่างปีการผลิต 2554/2555 และปีการผลิต 2555/2556 การเข้าร่วมโครงการจำนำข้าวเปลือกของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดลำพูน มีอัตราการขยายตัวในฤดูนาปี เป็น 466.37% และฤดูนาปรังเป็น 298.90%

แต่บนพื้นฐานของความสำเร็จดังกล่าว ยังมีข้อจำกัดอีกมากมายที่ทำให้โครงการไม่ประสบผลสำเร็จทั้งหมด 100% ได้แก่ เกษตรกรยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายและวัตถุประสงค์ คุณลักษณะและเงื่อนไขของโครงการเนื่องจากปัญหาของการประชาสัมพันธ์ ปัญหาในการให้บริการแก่เกษตรกรของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ปัญหาการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการฯ นอกจากนี้โรงสีข้าวที่เข้าร่วมโครงการในจังหวัดลำพูนยังมีปริมาณน้อยไม่สอดคล้องกับจำนวนครัวเรือนของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ และยังไม่ครอบคลุมในทุกอำเภอของจังหวัดลำพูน ส่งผลให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวในบางอำเภอซึ่งห่างไกลจากที่ตั้งของโรงสีที่เข้าร่วมโครงการ ไม่ได้รับความสะดวกในการร่วมโครงการ และปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานโครงการหลายอย่างไม่ตรงตามความต้องการของเกษตรกร

จากปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในทุกๆ ขั้นตอนการปฏิบัติของการดำเนินการโครงการรับจำนำข้าวจนก่อให้เกิดคำถามว่าโครงการรับจำนำข้าวเปลือกสามารถช่วยเหลือเกษตรกรได้จริงหรือไม่อย่างไร ประกอบกับ โครงการรับจำนำข้าวเป็นหัวข้อที่เป็นที่ถกเถียงกันในหมู่นักวิชาการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนในขณะนี้ยังขาดข้อมูลที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมและผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับโครงการรับจำนำข้าวเปลือกในภาพรวมของจังหวัดลำพูน

ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาระดับความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือก ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความพึงพอใจของเกษตรกรต่อโครงการรับจำนำข้าวเปลือก การดำเนินงานโครงการรับจำนำข้าวเปลือก รวมถึงปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานโครงการรับจำนำข้าวเปลือก ในจังหวัดลำพูน ซึ่งข้อค้นพบจะทำให้ทราบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อโครงการรับจำนำข้าวเปลือก หรือไม่ อย่างไร มีปัจจัยใดบ้างที่สัมพันธ์กับความพึงพอใจของเกษตรกรต่อโครงการรับจำนำข้าวเปลือก ตลอดจนปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการปรับปรุงโครงการรับจำนำข้าวเปลือก โดยหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อค้นพบจากการวิจัยซึ่งเป็นข้อมูลที่สำคัญไปประกอบการวางแผนในการพัฒนา ปรับปรุงโครงการรับจำนำข้าวเปลือกของรัฐบาล ตลอดจนมาตรการแก้ไขปัญหาราคาข้าว และสินค้าเกษตรอื่นๆ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ที่แท้จริงแก่เกษตรกร

1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของเกษตรกรต่อโครงการรับจำนำข้าวเปลือก ในจังหวัดลำพูน
- 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับความพึงพอใจของเกษตรกรต่อโครงการรับจำนำข้าวเปลือก ในจังหวัดลำพูน
- 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของเกษตรกรจากการเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือก ในจังหวัดลำพูน

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการศึกษาจะทำให้ทราบถึง ความพึงพอใจของเกษตรกร ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความพึงพอใจของเกษตรกร ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของเกษตรกรจากการเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือก ซึ่งหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อค้นพบจากการวิจัยซึ่งเป็นข้อมูลที่สำคัญไปประกอบการวางแผนในการพัฒนา ปรับปรุงโครงการรับจำนำข้าวเปลือกของรัฐบาล หรือ

มาตรการแก้ไขปัญหาการค้าข้าว นอกจากนี้ยังใช้เป็นแนวทางส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวให้สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร เพื่อประโยชน์ของเกษตรกรต่อไป

1.4 สมมติฐานในการวิจัย

มีปัจจัยบางประการด้านลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือก และปัจจัยอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือก

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ทำการศึกษาเฉพาะเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือก ปีการผลิต 2555/2556 ในจังหวัดลำพูน

1.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรต่อโครงการรับจำนำข้าวเปลือก ในจังหวัดลำพูน มีการกำหนดตัวแปรอิสระคือ ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือก และปัจจัยอื่น ๆ ปัจจัยเหล่านี้คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจของเกษตรกรของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือก ซึ่งเป็นตัวแปรตาม โดยสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตัวแปรอิสระ

(Independent Variables)

1. ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพเศรษฐกิจ

และสังคม

1.1 เพศ

1.2 อายุ

1.3 ระดับการศึกษา

1.4 ประสบการณ์ในการปลูกข้าว

1.5 รายได้ของครัวเรือนเกษตรกร

1.6 จำนวนแรงงานในครัวเรือน

1.7 การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร

1.8 ขนาดพื้นที่ถือครองทางการเกษตร

1.9 พื้นที่การผลิตข้าว

1.10 ปริมาณข้าวเปลือกที่ผลิตได้

2. การเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือก

2.1 ประสบการณ์ในการเข้าร่วมโครงการ

2.2 แหล่งข่าวสารเกี่ยวกับโครงการรับจำนำข้าวเปลือกที่ได้รับ

2.3 ปริมาณข้าวเปลือกที่เข้าร่วมจำนำ

2.4 การไถ่ถอนข้าวเปลือกที่จำนำคืน

3. ปัจจัยอื่นๆ

3.1 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อโครงการรับจำนำข้าวเปลือก

ตัวแปรตาม

(Dependent Variable)

ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อโครงการรับจำนำข้าวเปลือก

1.7 นิยามศัพท์

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรที่จำนำผลผลิตข้าวเปลือกกับโครงการรับจำนำข้าวเปลือก

โครงการรับจำนำข้าวเปลือก หมายถึง โครงการรับจำนำข้าวเปลือก ซึ่งรับจำนำทั้งข้าวเปลือกใน
คลังของเกษตรกร และรับจำนำไปประทวน รับฝากข้าวเปลือกที่เกษตรกรนำไปฝากเก็บไว้ที่หน่วย
รับฝากข้าวเปลือกที่เข้าร่วมโครงการ

ประสบการณ์ในการปลูกข้าว หมายถึง จำนวนปีที่เกษตรกรเริ่มต้นปลูกข้าวจนถึงปัจจุบัน

การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร หมายถึง กลุ่มสมาคมหรือองค์กรที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่ม
ของเกษตรกร หมายถึง เพื่อดำเนินธุรกิจ ให้บริการหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เกษตรกรในการ
ประกอบอาชีพ โดยมีการจดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายที่เกษตรกรเป็นสมาชิก

ประสบการณ์การเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือก หมายถึง จำนวนครั้งที่เกษตรกรเคย
เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือกตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน

การไถ่ถอนข้าวเปลือก หมายถึง การนำเงินไปชำระหนี้ค่าจำนำข้าวเปลือกเพื่อขอรับข้าวคืนกับ
หน่วยรับจำนำ

ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็น ตลอดจน ปฏิบัติงานตอบสนองที่ดีหรือ
ประทับใจที่เกิดขึ้นของเกษตรกรที่มีผลมาจากการเปรียบเทียบระหว่างผลประโยชน์ที่ได้รับจากการ
เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือก ดังนี้

- 1) การขึ้นทะเบียนเกษตรกรและการออกไปรับรอง
- 2) การนำข้าวเปลือกไปส่งมอบที่หน่วยรับจำนำข้าวเปลือก

ความคิดเห็น หมายถึง ความคิดเห็นของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือกต่อ
โครงการรับจำนำข้าวเปลือกในจังหวัดลำพูน